

BÁLINT Sándor

Boldogasszony vendégségében Szegeden

Szeged vallásos népeletének ősi tűzhelye az alsóvárosi Havi Boldogasszony kegytemplom és a köréje épült franciskánus kolostor, amely hosszú évszázadok óta sugározza fényét és melegét nemcsak a szegedi népre, hanem messze katolikus vidékekre is.*

A ferenceseknek már a város középkori életében is nevezetes szerep jut. Mostani templomuk, a magyar templomépítészetnek egyik legcsodálatosabb alkotása, a XV. század legvégén épül. A város hamarosan pogányok harmincadjára kerül, bár a többi meghódolt területhez képest szerencsés a helyzete. Khász-birtok volt, azaz közvetlenül a szultánnak adózott. Szeged népét mégsem ez mentette át a hódoltsági sors borzalmain, hanem a Boldogasszony oltalma, amely lehetővé tette a magyar életnek és katolikus hitnek szakadatlan szegedi folytonosságát immár majd ezer esztendő óta.

A szegedi franciskánusok nagy nemzeti hivatást teljesítenek. Ismeretes, hogy a török csak Szent Ferenc alázatos és szegény fiait tűri meg a hívek között. A szegedi kolostor hatalmas missziós területnek középpontja, amelynek köre egész Dél-Magyarországra kiterjed. Hatása egyetemes. A portától az egész birodalom területére érvényes útleveleket szereznek a szegedi klastrom szerzetesei. A Csanád egyházmegye megmaradt, de nagy szétszórtságban élő népét a szegedi gvardián kormányozta mint generalis vicarius. A szegedi barátok voltak azok, akik városunkon kívül még 14 hódoltsági hely lelki gondozását is ellátták. Az itteni híveket a licenciátusok vagy *félpapok*, a hódoltság korának híres világi apostolai vezetik, akik rendszerint Szent Ferenc helyi kordás társulatának is előjárói és akik irányításukat a szegedi kolostorból kapják. Az obszerváns szellem, *Marchiai Szent Jakab* és *Kapisztrán Szent János* helybeli öröksége most virágzik ki a szegedi talajon igazán. Gyökereit mártírok vére is megszenteli. Talán ezekben az apokaliptikus időkben lehetett a szegedi lélek a legboldogabb: távol a világtól, távol az idő és alkotás ma-

* Úgy érezzük, Bálint Sándor ezen írása nemcsak jól foglalja össze a búcsú múltját, de pontosan mutat rá a változás tüneteire is és ezért méltán lehet e kötet egyik bevezető írása. Olvasásakor természetesen nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ez az esszé 1944-ben jelent meg először a Boldogasszony vendégségében című kötetben.

gasztos kísértéseitől a tökéletes vigasságnak, a nagylelkű szenvedésnek vállalásában.

A búcsújáró kultusz a XVII. században már virágzik. A barokk időkben a templom és a kegykép új hivatást teljesít. Ismeretes, hogy Szeged megmaradt magyarsága a XVIII. században és a következő század elején ötvennél több délvidéki török-dúlta falut száll meg és telepít újra. Ezek a kivándorolt rajok továbbra is megmaradnak az anyaváros szellemi hatása, az *Auxiliatrix Szegediensis* oltalma alatt. A havi búcsú most új jelentőséget kap: nemcsak búcsújárás, azaz a vezeklés és elégtétel alkalma, hanem hazatérés is. Legalább egy napra megtérnek a közös múltba, a szegedi sors ősi egységébe, a vér és hit misztikus közösségébe. A kultusznak döntő része van abban, hogy a Délvidék magyarsága megmaradt magyarnak és katolikusnak.

A kultusz harmadik nagy hatása a XIX. század folyamán, a szegedi tanyavilág kialakulásával bontakozik ki: az alsóvárosi barátok a tanyai pasztoráció úttörői közé tartoznak. A havi búcsú a tanyavilágnak, bár területén új plébániák keletkeztek, most is pirosbetűs ünnepe. Hazajönnek ők is a búcsúra, meglátogatják a városban maradt nemzetségüket és halottjaikat.

Ez a csodálatos ősi kultusz, sajnos, mintha hanyatlóban volna. Szeged nagyvárossá lett. Más tájakról sokan vándoroltak be, akik nem asszimilálódtak Szeged vallásos levegőjéhez. A helybeliek is inkább öhozzájuk alkalmazkodnak, mint jámbor őseikhez. A kegyhely valamikor az egész szegedi társadalmat: szegényt, boldogot igézete alatt tartotta. Ma már bizony inkább csak parasztok hódolnak a Boldogasszony előtt. Mintha a helybeli pasztoráció sem szívlelné meg azokat a lehetőségeket, amelyeket a templom: a város szakrális szimbóluma a korszerű lélek gondozásban jelenthet. Pedig vajon hol van inkább szükség a búcsújárás szent elragadtatására, ünnepi táplálékára, mint a nagyváros pesszimizmussal, nyárspolgári józansággal, nyomorúsággal és reménytelenséggel, örök hétköznappal sújtott falanszterében? És: mikor kell inkább a múlt igazi értékeit a szívekbe ültetni, mint korunk ijesztő talajtalanságában, a pillanat bálványozásában!

A *Napba öltözött Asszony* szegedi kultusza a korszellem és a kedvezőtlen környezet ellenére hódításának negyedik nagy állomásához érkezett el. Itt a Szegedi Szűzanya árnyékában született meg a *szegedi gondolat*, amely legfeljebb szerint nemzetiünknek a magyar katolikus népiségben való egyetemes újjászületését, metafizikai virágzását jelenti, amelyből azonban az emberek gyarló ajkán politikai elfogultság lett. Idehaza azonban a szegedi lélek és szellem modern önmagára eszmélésében a Templom egyszerre dantei eszménnyé: ihletté és kötelességgé válik. Ebből a misztikus sürgetésből sarjad – az élőkről nem beszélve – *Kálmány* Lajos munkássága, *Károlyi* Lajos átszellemült piktúrája, *Juhász* Gyula költészete: Szeged hasonlíthatatlan katolicizmusának páratlan kifejezése. Ezek az alkotások az örök Szegedet tükrözik: katolicizmusnak és magyarságnak, népnek és magányos egyénnek időfelletti inspirációját, kultikus teljességét Mária szerelmében, valami különös magyar platonizmus igézetében.